

SLOVENSKI GOSPODAR

Imaja vsak četrtek.
Cena: Letno Din 32.—,
polletno Din 16.—, četr-
letno Din 8.—, inozemstva
Din 64.—

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Uredništvo in upravništvo: Maribor, Koroška c. 5

Telefon interurban 115

Cena inzeratom: cela
stran Din 1400.—, pol stra-
ni Din 700.—, četrta strani
Din 350.—. Mali oglaš-
be: Din 1.—, stalnim popust

Pribičević v škripcih.

V kmetsko-demokratski koaliciji so se pojavila nesoglasja, ki naraščajo od dne do dne. Zgradba te politične zveze je dobila razpokline, ki se vedno bolj širijo in poglabljajo. Je še samo vprašanje časa, kdaj se ta nenaravna politična tvorba poruši.

Edini predsednik kmetsko-demokratske koalicije je po smrti Štefana Radiča Svetozar Pribičević. Usoda, in sicer bridka usoda tega vrhovnega komandanta pa je v tem, da ga večina vojske ne posluša. Večina in to ogromna večina kmetsko-demokratske koalicije so Radičevci, a ti poslušajo svojega lastnega predsednika, ki je dr. Vladko Maček. Koliko avtoritete, koliko moči, koliko ugleda torej preostaja Svetozaru Pribičeviću kot predsedniku kmetsko-demokratske koalicije?

Razlog za to je v pomanjkanju zaupanja med široko množico hrvatskega kmetkega ljudstva napram Svetozarju Pribičeviću. Vsak človek na Hrvatskem zna, koliko krivde ima Svetozar Pribičević, ki je v Beogradu najrajše nastopal v ulogi strokovnjaka za hrvatske zadeve, pri tem, da je Hrvatska izgubila svojo nekdanjo avtonomijo. Kaj pomagajo sedanje deklaracije Pribičevićeve o samo-

stalnosti in lastni državnosti Hrvatske? Vsakdo na Hrvatskem zna, da je pretirani centralizem, ki je vse to pogoltnil, kar se imenuje hrvatska samostalnost, delo Svetozarja Pribičevića. Na Hrvatskem se tudi ne more pozabiti ter se ne bo nikdar pozabilo, da je pokojni Štefan Radič v dobi političnih preganjanj na Hrvatskem Svetozarja Pribičevića uvrščal med nadbatinaše.

Kmetsko - demokratski koaliciji manjka to, kar je najtrdnjša podlaga vsem političnim zvezam, in to je enotnost programa. Svetozar Pribičević nima istega programa kakor dr. Vladko Maček, predsednik Hrv. seljačke stranke. Kakšen program ima Svetozar Pribičević glede na notranjo ureditev države, tega on dosega še ni povedal. Pomaga si s cenenimi frazami (besedami) o enakosti in enakopravnosti; kako pa se naj ta enakost in enakopravnost zjamči, o tem Pribičević previdno molči. Dr. Maček se je izjavil za federativno (zvezno) ureditev države, Svetozar Pribičević pa o tem še ni črnil besede. Ko je po Radičevi smrti dunajski list »Neue Freie Presse« objavil razgovor s Pribičevićem o preureditvi države na način, ki bi nekoliko dišal

po federaciji (preosnova države v zvezno državo), je Pribičević takoj izjavil, da ga nemški dopisnik ni razumel.

Poslednji čas je Hrvatska seljačka stranka storila nekaj, kar je pri samostalnih demokratih vzbudilo veliko nevoljo. Dr. Maček je namreč kot predsednik te stranke poslal v Berlin predsedniku nemškega drž. zbora g. Loebeju, ki je predsednik v Berlinu zbirajoče konference medparlamentarne zveze, brzojavko, v kateri protestira proti temu, da bi na tej konferenci medparlamentarne zveze zastopal beogradski parlament tudi Hrvatsko in hrvatski narod, ter poziva medparlamentarno zvezo, da bi se vmešala v notranje prilike naše države. Ta brzojavka, ki je greh zoper edinstvo države, je v naši državi vzbudila splošno obsodbo. V vrstah samostalne demokratske stranke je vsled tega nastala zmešnjava, ker nekateri odlični voditelji počenjanje dr. Mačeka in njegovih tovarišev ostro obsojajo. Zmešnjava je od dne do dne večja, in kmalu bo cela kmetsko-demokratska koalicija podobna babilonskemu stolpu, v katerem drug drugega ne bo razumel.

Netunske pogodbe.

Po parlamentarni ratifikaciji (potrditvi) Netunskih pogodb, ki jo je narodna skupščina v Beogradu izvršila 12. avgusta, so se v Dalmaciji zopet dogodile manifestacije. Pri takšni manifestaciji v Splitu je nek dopisnik angleških časnikov vprašal enega izmed študentov, ki so se udeležili manifestacij: »Zakaj manifestirate?« »Radi Netunskih pogodb«, odgovori dijak. »Kaj pa je v Netunskih pogodbah«, vpraša dalje novinar. »Ne vem«, odgovori dijak. »Zakaj pa potem manifestirate?«, začuden vpraša novinar. »Pri nas je to običaj«, odgovori dijak.

Razburjanje zaradi Netunskih pogodb, zabavljanje čez nje, obsojanje vlade, ki je te pogodbe predložila parlamentu v ratifikacijo, in strank, ki so za ratifikacijo glasovale: to je običaj, ki ga je v našo politično javnost uvedla opozicija. Kdo pozna Netunske pogodbe? Kdo se sploh zmeni za njihovo vsebino? Če bi tudi bile

veliko slabše, nego so v resnici, bi stranke, ki jih v opoziciji obsojajo, glasovale za nje, ako bi bile na vladi.

Po svoji vsebini te pogodbe, ki so bile leta 1925 sklenjene v Nettunu, malem italijanskem mestu blizu Rima, niso nove obveznosti, ki jih je naša država sprejela na sebe v trenutku, ko so bile te pogodbe podpisane, marveč so stare obveznosti, ki jih je naša država prevzela na sebe kot posledice prejšnjih pogodb, in sicer sentžermenske mirovne pogodbe, ki se v glavnem tiče Avstrije, trianonske mirovne pogodbe, ki se tiče Madžarske, rapalske pogodbe med Italijo in našo državo, šentmarjetskih pogodb med našo državo in Italijo ter pogodbe o prijateljstvu med Italijo in našo državo mesca januarja 1924. Tudi ona pogodba, ki se najostreje napada, namreč o agrarnih razmerah v Dalmaciji, ni šele ustvarjena v Nettunu, marveč z dogovorom, sklenjenim med našo in italijansko drža-

vo v Sv. Marjeti. V tozadevni Netunski pogodbi je samo podaljšan rok za ustvarjenje sporazuma med nami in Italijo.

Kar se tiče zgodovine Netunskih pogodb, je neutajljivo dejstvo, da so te pogodbe posledica sodelovanja, in sicer političnega in tehničnega sodelovanja vseh odgovornih in merodajnih činiteljev v naši državi. Razgovori za te pogodbe so se začeli 10. X. 1924, ko je bila na vladi Davidovičeva vlada, ki so jo tvorili demokrati, bos. muslimani in naša stranka, podpirali pa Radičevci. V decembru prekinjeni, so se razgovori nadaljevali 17. februarja 1925, ko so bili na vladi Pašić, Pribičević, Žerjav in hrvatska ministri dr. Drinković in dr. Šurmin. Zaključene so bile te pogodbe 20. jul. 1925, ko sta bila na vladi Pašić in Pavle Radič. Pod vladno Uzunovič-Št. Radič je minister zunanjih zadev dobil pooblastilo, da te pogodbe podpisše.

Potemtakem nosijo odgovornost za te pogodbe vse stranke, zlasti pa še tiste, ki tvorijo kmetsko-demokrati-

sko koalicio in ki sedaj te pogodbe najsrdečje napadajo. Največja odgovornost zadeva Svetozarja Pribičevića, ki je aktivno sodeloval pri izdelavi teh pogodb. Dokaz za to je med drugim lastni Pribičevićev zagrebški list »Riječ«, ki je 24. aprila 1925 objavila iz Beograda to-le vest: »Danes predpoldne so imeli v kabinetu ministra zunanjih zadev g. dr. Ninčiča konferenco ministri dr. Ninčič, Svetozar Pribičević, Andra Stanić in dr. Krizman z našim prvim delegatom za razgovore z Italijo, g. Ot. Ribaržem. Razpravljali so o navodilih, ki se bodo dala našim delegatom za razgovore z Italijo. Drugi dan je bila seja ministrskega sveta, kjer se je zopet razpravljalo o teh navodilih.« Svetozar Pribičević ni bil torej samo minister, ko so se sklepale Netunske pogodbe, marveč je on v zvezi z drugimi ministri dajal navodila za to, kakšne naj bodo te pogodbe. On torej nosi popolno odgovornost za nje.

Kar se tiče Štefana Radiča, je takrat, ko je on bil na vladi, minister zunanjih zadev dobil pooblastilo, da podpiše te pogodbe. O napadih na te pogodbe je Štefan Radič rekel na sho

du na Korčuli 2. julija 1926 med drugim to-le: »V parlamentu in v vsej javnosti se danes največ govori o Netunskih pogodbah. Toda politični prepiri se vodijo proti Netunskim pogodbam z neprikritim namenom, da se zruši Uzunovičeva vlada. Dr. Ninčič ima prav, ako trdi, da v besedilu Netunskih pogodb ni ničesar proti naši državi vobče in proti Dalmaciji posebej.«

Ako po izjavi samega Štefana Radiča v teh pogodbah ni ničesar proti naši državi in posebej proti Dalmaciji, ali ni vlada dr. Korošca storila prav, ko je Netunske pogodbe predložila parlamentu v ratifikacijo, in ali ni narodna skupščina izvršila svojo pravno in moralno dolžnost, ko je te pogodbe potrdila? S tem je tudi storila največjo uslugo velikemu delu ohranitve miru na Balkanu in v Evropi. Dokazala je zopet svojo trdno voljo, da hoče vestno izpolnjevati vse svoje obveznosti napram vsem, osobito napram Italiji. Od našega dobrega razmerja do Italije pa je v veliki meri odvisna ohranitev miru v Evropi!

— — —

mi in z radičevci, ker je dr. Korošec izdajalec slovenskega naroda! Najpreje vas vprašam: kako pa vi zdaj naenkrat spet poznate slovenski narod, ko pa ste se do zdaj deset let potrudili, da bi nas vtopleli v srbstvo, pa ste govorili le o enem narodu, a Slovenci pa da smo le neko pleme. Tedaj, ko ste bili na vladi, ste g. dr. Korošca in nas vse žigosali za izdajalce države, ker smo branili pravice slovenskega naroda, zahtevali njegovo svobodo, ki nam naj jo zajamči avtonomija. Vi ste pa skupaj s samostojnejši glasovali za centralizem, vi ste nas Slovence tedaj izdali! Vi ste storili vse, da ste nas oblatili kot protidržaven element! Orjuno ste ustanovili, ki je divjala zoper Slovence, ki je šla celo stroj v Tiskarni sv. Cirila razbit, kjer se tiska »Slovenski Gospodar«, ki je pisal za avtonomijo in za pravice Slovencev! Če danes vi spoznavate, da smo ves čas imeli mi prav, potem pridite vi k nam, ne bomo pa mi hodili k vam! Kar se pa tiče dr. Korošca, pa itak veste, da je pred nami tako čist, da ga vse vaše blato, ki ga dan na dan bruhate zoper njega, ne bo spravilo v drugačno luč! On je naš voditelj! In če Hrvatje izkazujejo svojemu Radiču skoroda kraljeve časti, potem si vi zapomnite, da spoštujemo in ljubimo mi Slovenci svojega voditelja dr. Korošca, kakor sploh more kak narod ljubiti in spoštovati svojega — najboljšega sina!»

Gospodič je hotel nekaj ugovarjati. Previden pa je bil dovolj, da se je preje ozrl okrog. Ker so ostali možje še vedno molčali, ni vedel, ali so z njim ali zoper njega. Iz žepa je privlekel ono že precej oguljeno gnusno sliko, ki kaže okrvavljenega dr. Korošca.

»Nesramni pa ste dovolj«, je dejal eden, ki je sedel poleg gospodiča, mu

potegnil papir iz rok in ga zmečkanega vrget skozi okno. Gospodič je vstal in skušal protestirati: »To je moja lastnina!«

Gospodar pa mu je odgovoril: »Dobro vemo, da so take gnusne slike vaša lastnina! Zato si jih pa za sebe obdržite in nam jih ne vsiljujte!«

»Rožni venec raje potegnite iz žepa, če ste že res tako dober katoličan«, je naenkrat zavpila ženska, ki je sedela njemu nasproti, s košaro v naročju.

»Tudi o tem se bomo še pomenili«, je dejal gospodar. »Vi ste rekli, da ste demokrati in radičevci najboljše katoličani, da moramo mi Slovenci zato z vami. Mi poznamo vaše katoličanstvo, ki se kaže v tem, da zasmehujete duhovnike in Cerkev, se norčujete iz verskih resnic in zakramentov, pobožnih vaj in cerkvenih organizacij. Mi poznamo vaše katoličanstvo, ki se kaže v tem, da nas zmerjate s papisti in očitane, da držimo z rimskim papežem. Poznamo vaše katoličanstvo, ki ste ga v državi pokazali v tem, da ste pred Srbi nas oblatili, samo da bi jih nahujskali zoper katoličane, ki ste skovali v ustavo znani kancelparagraf, ki ste odpravili v šolah verouk!«

Gospodič je prebledel, kajti gospodar se je razvnel. Možeje so postali glasni in so pritrjevali. Žene so se vstopile krog in krog ter soglašale z govornikom.

»Veronauka nismo odpravili«, je ponovno ugovarjal gospodič. — Gospodar pa se ni udal:

»Ravno tisti Pucelj, ki je zdaj med vami prevzel nalogo, da se naslika kot zagovornik katoliške sv. Cerkve, ravno tisti Pucelj je izdal odlok, da se je prenehalo z veronaukom na kmetijskih šolah v Mariboru. Lepo znate govoriti, če niste v vladi. Če pa ste v vladi, tedaj pa delate po naročilih svojih protiverskih liberalnih gospodarjev. Če ste se tudi v tem poboljšali, prav, toda delali boste pokoro, da vidimo, če ste se res poboljšali. Deset let ste do zdaj se ponašali, da ste proti Cerkvi, pa se sedaj 10 let obnašate tako kakor se za poštenega katoličana spodobi, potem še le vam bomo verjeli!«

Gospodič je vstal in brez besede se prerival do vrat. Ker so mislili, da bo na bližnji postaji izstopil, so mu dali prostor. Ko pa je prišel do vrat, se je obrnil nazaj in zarjul: »Prokleti kmečki buteljni, farški podrepniki, klerikalni črnuhi!« in jo hitro odkuril v drug vagon.

Gospodar pa je dejal: »Vidite, tovariši kmetje, če ne ubogamo teh mestnih gospodičev in ne sprejememo njihovih laži, smo naenkrat vse kaj drugega, samo ljudje nismo več. In ti hočejo sedaj postati rešitelji našega kmetijskega ljudstva?«

»Nikdar«, so se odzvali navzoči.

»Prosim vas pa še nekaj«, je nadaljeval gospodar, »če ste kjerkoli, doma, v gostilni ali na vlaku, pa slišite, da kdo trosi laži o naši stranki in naših voditeljih, zavrnite ga! Mi ne smemo pustiti, da bi sredi med nami

RAZGOVORI

Na vlaku je bilo. Na vlaku si upajo naši politični nasprotniki drzno govoriti, naši ljudje pa — molčijo! Zakaj molčijo? Naši ljudje so dobri ljudje, pa svoje stvari ne upajo braniti, da bi drugega ne žalili. Naši nasprotniki pa so brezobzirni. Če vidijo v vlakcu duhovnika, nalašč začno zabavljati.

Tako se je širokoustil v vagonu pretekli teden neki gospodič in upal, da bo med kmeti, ki so se pogovarjali o letini in davkih, dobil kaj pristašev, pa je načel pogovor:

»Vi, kmetje, zdaj vam ne kaže drugega, kakor da greste z radičevci in z nami demokrati, ki smo skupaj. Le samo v tem je vaša rešitev. Korošec je izdajalec slovenskega naroda!«

Možeje so se spogledali, pokašljali, se presedli, marsikdo je hotel odgovoriti, a so molčali. Gospodič se je čutil varnega, pa je nadaljeval:

»Mi smo katoličani, mi hočemo pravice katoliški Cerkvi. Pucelj ima nalogo, da te pravice brani. Korošec pa je predsednik vlade, v kateri so pravoslavni in mohamedanci. Katoličani skup, vsi pod zastavo demokratov in radičevcev!«

Zdaj so celo ženske začele poslušati in so opustile svoj običajni razgovor. Gospodič je vstal in se pripravil, da bo še nadaljeval. Mislil je, da res ni nikogar v vagonu, ki bi se mu upal ugovarjati. Tedaj pa se je dvignil tam pri enem oknu stasit mož. Bil je naš znanec, gospodar, ki je šel po opravkih v mesto. Njemu je bilo tega govorjenja preveč in zato je stopil h gospodiču:

»Vi, gospodič, sedite malo, bom pa še jaz nekaj povedal! Vi ste najpreje rekli, da naj gremo mi kmetje z va-